

Pauli Heikkilä

Euroopan Nuorisokampanja Suomessa 1952–1957

Suomen tie Euroopan unioniin pitenee, kun Pauli Heikkilä tarkastelee artikkelissaan, kuinka Euroopan Nuorisokampanja ulotti toimintaansa pohjan perukoille 1950-luvulla. Samalla kirjoittaja valottaa toisen maailmansodan jälkeen omaksutun ulkopolitiikan luomia rajoituksia kansalaistoiminnalle. Viriävä yhteistyö ei miellyttänyt ulkoministeriötä ja sitä jatkettiin vähin äänin.

Taiteillessaan kylmän sodan aikana idän ja lännen välissä Suomi pyrki välttämään asettumasta Neuvostoliittoon vastaan ja jättäytyi Länsi-Euroopan yhdentymisen järjestöjen ulkopuolelle. Liittymiset vapaakauppa-alue EFTA:an ja talousjärjestö OECD:hen vaativat erityisjärjestelyjä. Tässä perinteisessä kertomuksessa Suomen tiestä EU:iin on unohdettu 1950-luvulla maassa vaikuttanut Euroopan Nuorisokampanja, jonka kehitystä Suomessa seuraan tässä artikkelissa. Kampanjan maahantuoja oli entinen ulkoministeri Hjalmar Procopé, mutta vanhempana valtiomiehenä hän ei voinut toimia nuorisoliikkeiden puolesta. Kuka siis osallistui Nuorikampanjan tapahtumiin ja mikä oli Procopén rooli sen toiminnassa? Artikkelin perustuu Procopén Kansallisarkistossa (KA) säilytettävään kokoelmaan, erityisesti hänen päiväkirjaansa, sekä Nuorisokampanjan materiaaliin Euroopan unionin historiallisessa arkistossa (HAEU) Firenzessä¹. Näiden toimijoiden välinen kirjeenvaihto kuten myös Nuorisokampanjan raportit osoittavat yhtäältä Suomen olleen kovin etäinen Keski-Euroopasta katsottuna ja toisaalta Euroopan yhdentymisen olleen Suomessa alisteinen muille poliittisille tavoitteille.

Nuorisokampanja onkin sijoitettava laajempaan kylmän sodan vastakkainasettelun kontekstiin ja tarkemmin amerikkalaisten Länsi-Euroopassa, myös Suomessa, harjoittamaan kulttuuri-diplomatiaan. Vaikka aihepiiristä on viime vuosina paljastettu unohdettuja piirteitä, 1950-luvun alku on jäänyt Suomen poliittisessa historiassa tutkimuksen katveeseen, ”vaaran vuosien” ja Urho Kekkosen presidenttiyden väliin.² Aiheen arkaluontoisuuden takia Nuorisokampanjasta ei liiemmin julkisuudessa puhuttu. Alkuperäisaineiston ohella on kuitenkin käytettävissä jonkin verran lehtiaineistoa, josta nuorisojärjestöjen julkaisut (*Vihuri*, *Kyntäjä*, *Nuori Oikeisto*, *Svensk Framtid*, *Appell*) ovat tärkeimmät.

Kampanjan rantautuminen Suomeen

Hjalmar Procopé tunnetaan paitsi Suomen 1920-luvun lopun Kansainliitto-politiikan henkilöitymänä myös Risto Rytin puolustusasianajajana vuoden 1945 sotasyllisyysoikeudenkäynnissä. Tämän jälkeen hän – osittain henkilökohtaisista syistä uuden vaimonsa takia, osittain pelätessään kommunistien vallankaappausta – siirtyi Tukholmaan toimien sieltä käsin isänmaan hyväksi.

Euroopan yhdentymisen sai kylmän sodan tiivistyessä uutta puhtia ja sitä ajavat liikkeet järjestäytyivät vuoden 1947 aikana suunnitellakseen näyttävää kokousta Haagiin. Hollantilaiset halusivat mukaan myös suomalaisia, ja niinpä yhdentymistä jo ulkoministerinä kannattanut Procopé sai kutsun. Hän kuitenkin sairastui ja oli kongressin aikana toukokuussa 1948 vuoteen omana sairaalassa. Haagin kokouksessa järjestäjätahot päätettiin yhdistää *European Movement* (EM) -nimen alle kansalaisjärjestötason toimintaa varten. Kauaskantoisempi päätös oli perustaa Euroopan neuvosto yhdentymisen poliittiseksi tukijärjestöksi.³

Procopé oli kongressin valmisteluvaiheessa luonut yhteyden EM:n pääsihteerin Józef Retingeriin, ja yhdessä he miettivät EM:n ulottamista

VTT **Pauli Heikkilä** työskentelee tutkijana Helsingin yliopiston poliittisen historian oppiaineessa. Sähköposti: pauli.heikkila@helsinki.fi.

Kuva 1. Kylmän sodan aikana molempien suurvaltojen nuorisjärjestöt ulottivat toimintaansa Suomeen. Kuvassa SKP:n Anna-Liisa Hyvönen (toinen oikealta) Demokraattisen Nuorison Maailmanliiton Skandinavian sihteerinä Berliinissä vuonna 1950. Lähde: Kansan Arkisto, Anna-Liisa Hyvösen kokoelma, KansA119714.

Suomeen. Procopé kuitenkin selitti, että julkinen kansalliskomitea tulkittaisiin Neuvostoliiton vastaiseksi ja täten lakkautettaisiin rauhansopimuksen nojalla. Procopé auttoi myös Ruotsiin paenneita virolaisia luomaan yhteyksiä EM:iin ja perustamaan oman komiteansa, mutta torjui sellaisen järjestelyn suomalaisten osalta: demokraattinen hallitusmuoto oli yhä voimassa Suomessa, joten pakolaispolitiikalle ei ollut perusteita. Procopé ryhtyi kuitenkin yksityiseksi yhteyshenkilöksi EM:n ja Suomen välille. Hän

lähetti raporteja tapaamisistaan Suomeen muun muassa pääministeri K.-A. Fagerholmille ja keskusteli niistä samoin Tukholmaan asettuneen Arvo ”Poika” Tuomisen kanssa.⁴

Samaan aikaan kylmän sodan kahtiajakautuminen heijastui nuorisoliikkeisiin asti. Demokraattisen Nuorison Maaailmanliitto (*World Federation of Democratic Youth*) perustettiin marraskuussa 1945 Lontoossa, mutta se ajautui Moskovan ohjaamaksi kommunistijärjestöjen yhteistyöelimeksi. Sen tärkeimpänä toimintamuotona

1. Arkistovierailun Firenzeen teki mahdolliseksi Euroopan yliopistoinstituutin Vibeke Sørensen -apuraha. Tekijä haluaa kiittää aikakauskirjan nimeämiä asiantuntijoita sekä VTM Richard Branderia artikkeleita parantaneista kommentteista.
2. Jarkko Vesikansa, *Salainen sisällissota. Työnantajien ja porvarien taistelu kommunismia vastaan kylmän sodan Suomessa*. Otava 2004; Mikko Majander, *Demokratiaa dollareilla. SDP ja puoluerahoitus pulataloudessa 1945–1954*. Otava 2007; Marek Fields, *Reinforcing Finland's Attachment to the West. British and American Propaganda and Cultural Diplomacy in Finland*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2015.
3. *The Congress of Europe in The Hague (7–10 May 1948)*. The Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, <http://www.cvce.eu/en/unit-content/-/unit/04bfa990-86bc-402f-a633-11f39c9247c4> (7.2.2017); Magnus Lemberg, *Hjalmar J. Procopé. Isänmaanystävä ja maailmankansalainen*. Alea-Kirja 1994, 354–355; Richard Brander, Hjalmar J. Procopé. Questioning and Reconciling Interpretations of European Integration History. *Kontur. Tidsskrift for Kulturstudier* 19 (2010), 32–39.
4. François Xavier Rebbatet, *The "European Movement" 1945–1953. A Study in National and International Non-Governmental Organisations working for European unity*. Väitöskirja, Oxfordin yliopisto 1962, 270; Raimo Seppälä, *Pelon vuodet. Arvo "Poika" Tuomisen salaista kirjeenvaihtoa Tukholmasta 1944–1956*. Tammi 1985, 202–206.

olivat kahden vuoden välein järjestetyt nuorisofestivaalit, jotka järjestettiin Helsingissä elokuussa 1962.⁵

Lännen vastaus oli *World Assembly of Youth* -järjestön perustaminen lokakuussa 1949. Sen ohella syntyi ajatus Haagin kongressin nostattaman eurooppalaisen innostuksen valjastamisesta myös nuorisotyöhön. Amerikkalaiset lupasivat CIA:n varoista peitejärjestön kautta rahoitusta, jota siirrettiin loppujen lopuksi yli 3,7 miljoonaa dollaria. Euroopan Nuorisokampanjan rakenteesta sovittiin syksyllä 1951. Amerikkalaiset olisivat halunneet suoran vastatapahtuman neuvostofestivaalille, mutta EM:n puheenjohtaja Paul-Henri Spaak, kampanjan pääsihteeriksi valittu Jean Charles Moreau ja varasihteeriksi Philippe Deshormes (jouluukuusta 1952 lähtien pääsihteeriksi), torjuivat ajatuksen, joka ei ottanut huomioon eurooppalaisten maakohtaisia tarpeita ja toiveita. Sen sijaan pääsihteeristön alaisuuteen jokaiseen Euroopan neuvoston jäsenmaahan perustettiin kansallinen sihteeristö, joka tarjosi sikkäläisille nuorisojärjestöille tietoa, ohjeita ja teknistä avustusta näiden järjestämiin tilaisuuksiin. Käytännössä nämä ilmaiset edut muokkasivat välillisesti nuorisojärjestöjen toimintaa. Alun perin Nuorisokampanjan rahoitus jatkui tosin vain syyskuuhun 1952 ja myöhemminkin se myönnettiin vain vuodeksi kerrallaan, mikä vaikeutti toiminnan suunnittelua ja vakinaistamista.⁶

Matkallaan Espanjaan lokakuussa 1951 Procopé pysähtyi Brysseliin tavatakseen Retingerin, joka esitti Procopélle kolme toivomusta. Ensimmäinen koski suomalaisen stipendiaatin lähettämistä Bruggen College of Europeen ja toinen ulkomaalaisten puhujien järjestämistä Suomeen. Kolmanneksi Retinger jätti tärkeimmän eli ”käynnistää propagandakampanja Eurooppa-ajatuk-

sen hyväksi nuorison parissa Suomessa”. Muutama päivä myöhemmin Procopé tapasi Retingerin tulevan seuraajan Georges Rebattet’in, joka halusi myös ”propagandaa, peiteltyä, Suomen nuorisolle”. Procopé suositteli ottamaan yhteyttä sosiaalidemokraattien Aito Antoon sekä poikaansa Victor Procopéhen, joka kuului ruotsinkielisten nuorison (*Svensk ungdoms höger*) johtajistoon.⁷

Ulkomaanmatkoilta palattuaan Procopé vastasi jouluaatonaattona, että ajatus suomalaisen opiskelijan lähettämisestä Bruggeen oli kiinnostava, mutta häntä arveluttivat kieli- ja rahoitusvaikeudet. Asiat edistyivät, kun maaliskuussa 1952 kokoomuslainen Suomen Pankin osastopäällikkö Keijo Alho vieraili Bruggeessa. Ilmeisesti Alho onnistui neuvottelemaan suomalaisopiskelijan hyväksymisen sillä ehdolla, että Procopé luennoisi Collegessa. Toukokuun alussa pidetty luento Suomen tilanteesta hyödytti kumpaakin osapuolta: Procopé pääsi esiintymään kansainväliselle yleisölle ja College onnistui laajentamaan maantieteellistä aluettaan Neuvostoliiton rajanaapuriin. Matkan aikana Procopé keskusteli myös rehtori Hendrik Brugmansin kanssa.⁸ Jaakko Ilvessalo, joka vietti lukukauden 1952–1953 Collegessa, kohosi myöhemmin valtio-opin vt. professoriksi ja kaupalliseksi neuvokseksi kauppa- ja teollisuusministeriössä.⁹

Retingerin kaksi muuta toivomusta olivat kytköksissä toisiinsa. Ranskalainen katolinen nuorisojärjestö Conférence Olivaint lähetti kaksi edustajaansa Suomeen ajatuksena kutsua 10–20 suomalaista järjestön perinteiselle kesäleirille. Helsingissä ranskalaiset tapasivat ainakin Victor Procopén, Keijo Alhon, L. A. Puntilan ja Lauri Hyvämäen. Matkaltaan he raportoivat Retingerille, joka puolestaan kirjoitti Procopélle heidän

5. Joni Krekola, *Maailma kylässä 1962. Helsingin nuorisofestivaali*. Like & Suomen Rauhanpuolustajat 2012, erit. 13–16; Pia Koivunen, *Performing Peace and Friendship. The World Youth Festival as a Tool of Soviet Cultural Diplomacy, 1947–1957*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto 2013.

6. Jean Marie Palayret, *Eduquer les jeunes à l’union. La Campagne européenne de la jeunesse 1951–1958. Journal of European Integration History* 1:2 (1995), 47–60; Richard Aldrich, *The Struggle for the Mind of European Youth. The CIA and European Movement Propaganda, 1948–60*. Teoksessa Gary D. Rawnsley (toim.) *Cold-War Propaganda in the 1950s*. Macmillan Press 1999, 184–192; Brian McKenzie, *The European Youth Campaign in Ireland. Neutrality, Americanization, and the Cold War 1950 to 1959. Diplomatic History* 40:3 (2016), 421–444.

7. KA, Procopé 24, Päiväkirja 16.10.1951 ja 19.10.1951; HAEU, EM 907, Procopé Retingerille 23.12.1951.

8. KA, Procopé 24, Päiväkirja 16.–17.10.1951, 19.3.1952, 5.–7.5.1952; HAEU, ME 907, Procopé Retingerille 23.12.1951; Retinger Procopélle 3.1.1952; Procopé Retingerille 7.1.1952; HAEU, ME 236, Report on the meeting for Finnish youth leaders 14.9.1953.

9. *Kuka kukin on 1990*. Otava 1990.

”luoneen yhteyksiä Suomessa ja toivovat [sic] käynnistävänsä suomalaisen nuorisokampanjan, maahan parhaiten sopivalla tavalla ja yhteistyössä meidän Euroopan Nuorisokampanjan kanssa.” Suomalaisen Ranskan matkasta ei lopulta tullut mitään ja Procopé ilmaisi diplomaattisin sanankääntein pettymyksensä ranskalaisten järjestelykykyyn.¹⁰

Alkuvuonna 1952 Kööpenhaminaan perustettiin Nuorisokampanjan Skandinavian aluekomitea, jota ryhtyi johtamaan sosiaalidemokraatti Niels Alsing Andersen. Komitean tavoitteena oli ensinnäkin luoda puitteet yhteistyölle varsinaisten skandinaavisten jäsenjärjestöjen kesken ja toiseksi tarjota yhteystahoa suomalaisille järjestöille. Suomalaisen tarkkailijana ollut sosiaalidemokraatti Valo Varjola oli auliisti hyväksynyt järjestelyn.¹¹

Vanhojen pohjoismaisten yhteyksien ansiosta Suomi otettiin nopeasti mukaan eurooppalaiseen ohjelmaan. Varjola vieraili ensin helmi/maaliskuun vaihteessa 1952 Pariisiin lähistöllä Bièvres’issä Nuorisokampanjan neuvoston ensimmäisessä istunnossa. Alsing Andersen matkusti huhdikuussa Kokoomuksen Nuorten Liiton (KNL) Yrjö Hongiston kanssa Pariisiin tapaamaan Moreau’ta ja Deshormes’ia, jotta Suomen toiminnan muodot saataisiin sovittua. Kesällä oli tarkoitus järjestää 4–6 tapaamista tärkeimpien nuorisojärjestöjen johtajien kesken. Samalla tuettiin suomalaisten matkustamista ulkomaille ja suunnitelmaa järjestää pohjoismaisen kurssi.¹²

Skandinavian toimisto toimi aluksi Suomen virallisena sihteeristönä. Suomen epävirallinen järjestelykomitea järjesti Alsing Andersenin Helsinkiin toukokuussa. Vierailunsa aikana hän oli yhteydessä kaikkiin merkittäviin ei-kommunistisiin nuorisojärjestöihin. Hongiston ja Varjolan lisäksi tanskalaista kestitivät Gunnar Floman (Pyhän Yrjänän Partiokilta), Antti Hietanen (Suomen Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto (SSN)),

Bruno Sundman (suomenruotsalaiset sos.dem.-nuoret) ja Heikki V. Vuorinen (henkisten alojen ay-liike).¹³ Työkomitean järjestäytyessä kesäkuussa Hongistosta tuli puheenjohtaja, Victor Procopésta (*Svensk ungdom*) varapuheenjohtaja, Varjolasta sihteeri ja Juha Rihtniemestä (KNL) johdon neljäs jäsen. Normaalin kansallisen sihteeristön tavoin jäsenet eivät edustaneet järjestöjään, vaan työkomitea oli kohtauspaikka sopia Eurooppa-aiheisista tapahtumista.¹⁴ Raken-teensa takia siinä toimivat henkilöt olivat valikoituneet jo entuudestaan kapeasta joukosta, eikä sen toiminnasta välttämättä puhuttu edes oman jäsenistön kesken.

Eurooppalainen yhteistyö ja yhdentyminen ei ollut ensisijainen motiivi poliittisten ryhmien yhteistyölle, vaan pääperiaatteena oli kommunismin vastustaminen, mikä näkyi järjestöjen valinnasta lähtien. Alsing Andersen raportoi Pariisiin yleisvaikutelmanaan, ”että Suomi on vähemmän eristetty ja enemmän kiinnostunut Euroopan ongelmista kuin aluksi luulimme”. Silti suomalaisia nuorisajohtajia piinasi tunne eristäytymisestä, mihin kampanja tarjosi oivan lääkkeen. Sille oli siis luvassa ”a good deal of good will”.¹⁵ Tanskalainen selitti epävirallisen työkomitean erikoisuutta kommunistien asemalla, jotka kategorisesti olivat Nuorisokampanjaa vastaan. Nuorisojärjestöillä oli virallinen yhteistyökomitea, mutta komitea ei missään nimessä suostuisi Nuorisokampanjan kumppaniksi, koska kommunistiset järjestöt olivat siinä mukana. Toisaalta oli mahdotonta perustaa julkista komiteaa, jossa kommunistit eivät olisi olleet mukana. Jotta kommunistit eivät olisi äityneet tukahduttamaan kampanjaa alkuunsa, järjestöt varoivat provosoimasta heitä ja sopivat siksi, ettei toiminnasta järjestetä varsinaista lehdistökampanjaa.¹⁶

Hjalmar Procopé suositteli, että yhteisen komitean perustamisen sijaan valittaisiin yksittäinen sihteeri, joka olisi samoin epävirallinen.

10. KA, Procopé 24, Päiväkirja 1.3.1952; HAEU, EM 907, Retinger Procopéille 3.1.1952; Procopé Retingerille 2.3.1952 ja 17.3.1952; à l’attention de M. Moreau 14.7.1952.

11. HAEU, ME 108, Alsing Andersen Moreaulle, 15.3.1952.

12. HAEU, ME 108, Alsing Andersen Moreaulle, 25.7.1952; Alsing Andersenin laatima projektisuunnitelma, 19.4.1952; Raportti: Alsing Andersen Moreaulle, 20.5.1952; HAEU, ME 957, Nymanin historiikki, päiväämätön (1956/1957).

13. HAEU, ME 108, Raportti: Alsing Andersen Moreaulle (liite ohjelma Helsingissä 5.–12.5.1952), 20.5.1952.

14. HAEU, ME 957, Nymanin historiikki.

15. HAEU, ME 108, Alsing Andersen Moreaulle, 18.5.1952.

16. HAEU, ME 108, Raportti: Alsing Andersen Moreaulle, 20.5.1952.

Hänen tehtäviinsä kuuluisi toimia Suomen yhteyshenkilönä (*a press liaison*) EM:iin, Euroopan neuvostoon ja Nuorisokampanjaan. Alsing Andersen nimitti tätä järjestelyä nimellä *the Procopé Plan*. Tehtävään ryhtyi Valo Varjola. Procopén apua osattiin arvostaa Kööpenhaminassa, vaikka Procopé oli pessimistinen Nuorisokampanjan mahdollisuuksista Suomessa, sillä hänen valmistelemansa suunnitelma yhdentymisen tiedotusmateriaalin levittämisestä Suomessa oli hylätty Euroopan neuvostossa muutamaa viikkoa aiemmin Bonnissa. Alsing Andersen ja Per Haekkerup, Tanskan edustaja kampanjan hallintoneuvostossa, piristivät Procopéta muun muassa painottamalla toiminnan kasvatuksellista puolta poliittisten tavoitteiden ohella, mikä lisäsi sen kosketuspintaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Samalla haluttiin välttää poliittisia kiistoja.¹⁷

Suurten suunnitelmien kariutuminen

Suomalaisten ja skandinaavien suunnitelma oli järjestää elokuussa 1952 viikon mittainen kurssi Kauniaisten Työväen Akatemiassa 40 nuorisajohtajalle kaikista pohjoismaista. Alun perin osallistujia oli suunniteltu 125, mutta rahoituksen varmistamiseksi se leikattiin kolmannekseen. *Scandinavian Topleader Course* -tapahtuman puhujiksi oli kaavailtu Suomesta eduskunnan puhemies K.-A. Fagerholmia, Ruotsista puoluejohtaja, professori Bertil Ohlinia, tanskalaista Euroopan neuvoston valtuuskunnan jäsentä ja entistä ministeriä Per Federspieliä sekä Saksasta kansanedustaja Willy Brandtia, joka oli ollut pakolaisena Norjassa ja Ruotsissa. Pääsihteeri Moreau kutsuttiin esittelemään yhdentymisen käytännön askelia. Hakemuksessa tähdenneittiin tällaisen ohjelman kannattelevan Euroopan ajatusta pitkään kampanjan päätyttyäkin.¹⁸

Hjalmar Procopé kävi toukokuun lopulla Helsingissä tarkastamassa tapahtuman järjestelyjä, jolloin hän sai ristiriitaisia viestejä. ”Varjola oli varsin epäilevä, [että] mikään suomalainen järjestö ei voisi esiintyä kutsujana tai isäntänä”, hän kirjoitti päiväkirjaansa. Sosiaalidemokraattien

puoluesihteeri Väinö Leskisen mukaan puolueen nuorisojärjestöjen yhteistyön pitäisi kulkea omien kansainvälisten yhteyksien kautta. Sen sijaan Hongiston mielestä kurssi pystyttäisiin järjestämään eikä Fagerholmilla ollut ”mitään vastaansanomista Euroopan Nuorisokampanjan ulottamiseksi Suomeen.” Ainakaan päiväkirjalleen Procopé ei maininnut, mitä hän oli kertonut sen tavoitteista tai rahoittajista. Alsing Andersen vieraili toisen kerran Suomessa toukokuun aikana, jolloin Procopé joutui kertomaan kasva-neista huolista ohjelman toteuttamisessa.¹⁹

Samoihin aikoihin Brysselin lähettiläs Tapio Voionmaa kirjoitti ulkoministeri Sakari Tuomiojalle Procopén suhteista EM:iin. Voionmaa oli tavannut entisen ulkoministerin tämän edellä mainitulla Belgian-matkalla. Procopé oli tähden-tänyt toimivansa yksityishenkilönä, mutta selitys ei tyydyttänyt Voionmaata, joka huomautti lukuisten pakolaispoliitikkojen liikkuvan lähellä Euroopan neuvostoa ja EM:ia. Parani vain toivoa, että Procopé osaisi tehdä eron sellaisissa tilanteissa, jotta häntä ei voinut verrata pakolaisiin. Voionmaa toi esille myös, että monet Euroopan yhdentämisliikkeet rajoittuivat länteen ja niiden tukija oli enemmän tai vähemmän julkisesti yleensä USA.²⁰

Suomessa päätettiin pysäyttää moinen epäilyttävä toiminta. Alsing Andersen ja Varjola tapasivat Ulkoministeriön ja Keskuskauppakamarin edustajia (*some people*), jotka ”pyysivät meitä olemaan niin varovaisia ja vaitonaisia (*careful and silent*) kuin mahdollista ja välttämään kampanjan tuomista julkisuuteen millään tavoin – niin Suomessa kuin kansainvälisissä julkaisuissa tai edes sisäisissä raporteissa.” Raporttinsa lopuksi Alsing Andersen pyysi kunnioittamaan tätä toivetta, jotta kommunisteille ei annettaisi aseita käsiin. Suomalaiset järjestöt olivat kaikesta huolimatta hyvin kiinnostuneita Nuorisokampanjasta.²¹

Palattuaan Kööpenhaminaan Alsing Andersen raportoi vielä Moreau’lle Pariisiin, että ”tilaisuu-det lähitulevaisuudessa ovat mahdottomia Suomessa”. Käytännössä se merkitsi Kauniaisten

17. KA, Procopé 24, Päiväkirja 14.5.1952; HAEU, ME 108, Raportti: Alsing Andersen Moreaulle, 20.5.1952; Alsing Andersen Moreaulle, 18.5.1952; HAEU, ME 957, Nymanin historiikki.

18. HAEU, ME 108, Alsing Andersenin laatima projektisuunnitelma, 19.4.1952.

19. KA, Procopé 24, Päiväkirja 23.5.1952 ja 30.5.1952.

20. Vesikansa 2004, 45–46.

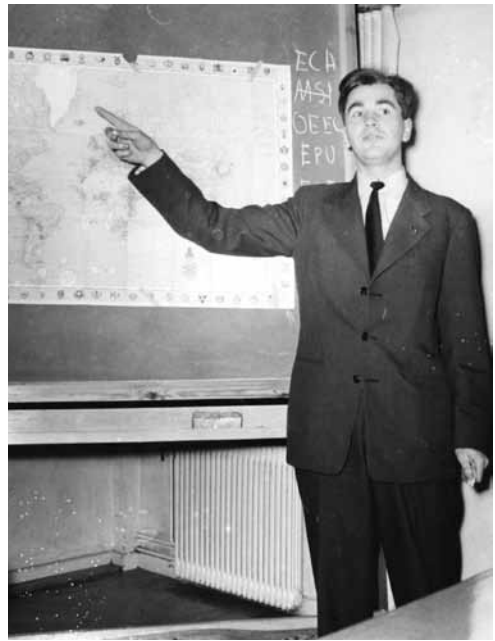
21. HAEU, ME 108, Alsing Andersen Moreaulle 8.6.1952.

kurssin suunnitelmien jäädyttämistä, mutta suunniteltujen kuuden kansallisen kokouksen valmistelua voitiin jatkaa, vaikka niitäkin lopulta karsittiin. Samoin Skandinavian toimistoa voitiin pitää toiminnassa syksykin jälkeen, mikäli rahoitus varmistuisi.²²

Hjalmar Procopé kirjoitti runsas viikko myöhemmin Rebattet'ille kirjeen, jossa mikään ei viittaa vaikeuksiin Suomessa.²³ Ilmeisesti asian saamasta käänteestä ei kerrottu Nuorisokampanjan suomenruotsalaisille tai Suomessa oli jonkinlainen sukupolvien kuilu. Kolme päivää myöhemmin Procopé sai ripityksen itse Tuomiojalta, joka korosti maalla olevan vain yksi ulkopolitiikka. Hänen mukaansa Procopé ”ulkomailla asuvana oli erityisen altis koitumaan perättömien huhujen kohteeksi” ja kysyttäessä viittasi lyhyesti tämän matkoihin keväällä Bonniin ja Brysseliin. Procopé kielsi edustavansa ketään tai saattavansa mitään kyseenalaiseksi ja sanoi vain jatkavansa monivuotista harrastustaan Euroopan yhdentymisen parissa sotienväliseltä ajalta. Hän tunnusti yrittäneensä yksityisesti ja julkisuudelta piilossa pitää yhteyttä EM:iin, koska oli tärkeää, ettei Suomea näissä asioissa unohdeta. Puhuttelun jälkeen Procopé summasi tuntonsa päiväkirjaansa: ”Koko keskustelu antoi vaikutelman, että minä olen ulkopoliittisesta näkökulmasta musta lammas No 1 ja suuresti epäilty (katso myös *Uuden Kuva-lehden* artikkeli ristilukeista).²⁴

Uudessa Kuvalehdessä oli kesäkuun alussa ilmestynyt artikkeli ”Ristilukit”, jossa oli nimimerkin suojista vihjailtu sodanaikaisen ”maanalaisen tiedotustoiminnan” jatkuvan, viitattu ”merentakaisiin voimiin” ja nimetty Procopén liikutettava Tauno Jalanti sen yhdeksi pyrittäjäksi. Vihjailun kohteena oli uusi Suomalaisen Yhteiskunnan Tuki -yhdistys, josta Procopé tiesi joskin hän oli kieltäytynyt tukemasta sitä julkisesti.²⁵ Procopén päiväkirjoissa tai muissa jälkeensä jääneissä pape-reissa ei ole mitään yhdistykseen viittaavaa. Sattumalta päiväkirja tuli täyteen Tuomiojan tapaa-misen jälkeen eikä seuraavaa, vajaan kahden vuoden, päiväkirjaa ole Kansallisarkiston kokoel-

Kuva 2. Toimittaja Bert Ekengren toimi Nuorisokampanjan sihteerinä Ruotsissa ja samalla yhteyshenkilönä Suomeen. Tässä hän luennoi Euroopan politiikasta marraskuussa 1953. Lähde: SAC Syndikalisterna, bildarkiv, 2768_726.

massa. Muutenkin materiaalia on kesän 1952 jälkeen kovin vähän. Kaiketi Procopé viimeisteli kirjallisia töitään kaikessa hiljaisuudessa. Lisäksi hän oleskeli useita kuukausia Yhdysvalloissa ja ennen kaikkea sairasteli entistä enemmän.

Kampanjaa käytännössä

Helmi–lokakuussa 1952 Euroopan Nuorisokampanja saavutti periaatteessa 500 nuorisojärjestöä ja 5 miljoonaa jäsentä, joiden kautta se jakoi 1 ¾ miljoonaa tiedotetta ja järjesti 1900 tilaisuutta.²⁶ Suomen osuus oli siitä häviävän pieni. Työväen Akatemiaan suunnitellun kurssin ja muiden luentotilaisuuksien sijaan vuosina 1952–1953 järjestettiin yhteensä viisi luentokiertuetta – kaikista ei ole lähempiä tietoja eikä toisaalta kaikkia nuorisojärjestöjen lehdissä mainittuja Eurooppa-

22. HAEU, ME 108, Raportti: Alsing Andersen Pariisiin 8.6.1952.

23. HAEU, ME 907, Procopé Rebattetille 16.6.1952.

24. KA, Procopé 24, Päiväkirja 19.6.1952.

25. Veljenpoika, Ristilukit. *Uusi Kuvalehti* 1.6.1952, 6; Vesikansa 2004, 56–62.

26. Palayret 1995, 51; Aldrich 1999, 197–198.

aiheisia tilaisuuksia voi pitää automaattisesti Nuorisokampanjan rahoittamina.

Syyskuussa 1952 KNL ja *Svensk ungdom* järjestivät kolme luennoitsijaa Helsinkiin. Hjalmar Procopé piti yleiskatsauksen EM:n pyrkimyksistä ja tavoitteista. Professori D. Shillan Englannista luetteli Britannian hyötyjä ja haittoja Eurooppaliikkeestä. Poul Schlüter Tanskan konservatiiviuorista piti yhdentymispyrkimyksissä tärkeänä sellaista muotoa, johon Britannia saattaisi tulla mukaan.²⁷ Seuraavaksi Haekkerup mukanaan James Driscoll Cardiffin yliopistosta luennoi kahdesti Suomessa SSN:n ja *Svensk ungdomin* järjestämissä tilaisuuksissa. Driscoll totesi raportissaan, että kireät suhteet Neuvostoliittoon haittasivat kampanjointia. Hänen tapaamansa ryhmät halusivat lisää epävirallisia yhteyksiä eli läntisiä vierailuja ja liikkuvuutta, mikä vahvistaisi länsimyönteisiä voimia Suomessa. Driscoll havaitsi, että suomalaisilla oli paljon kiinnostusta Euroopan yhdentymistä kohtaan, mutta tietotaso Euroopan asioista oli kuitenkin vähän sitä ja tätä. Niinpä vierailu oli ollut tarpeen ja täyttänyt tehtävänsä.²⁸

Pohjoismainen johtajakurssikin onnistuttiin pitämään. Kampanjan rahoituksen piti loppua syyskuussa, mutta kun sitä yllättäen jatkettiin kuukaudella, Alsing Andersen ja norjalaiset järjestivät sen nopeasti Lillehammeriin. Suomesta kurssille matkusti parikymmentä osallistujaa. Puhujina oli pääsihteeri Moreaun lisäksi professoreita ja ay-johtajia. *Appellin* kirjoittaja havaitsi pohjoismaiden välillä kiistaa vain Nato-kysymyksessä.²⁹

Toisena toimintavuotena vanhempi Procopé luennoi Vapauden Akateemisessa Liitossa helmikuussa 1953.³⁰ Huhtikuulle suunniteltiin Suomesakin Euroopan viikkoa, joka piti sisällään luentoja sodanjälkeisestä Euroopasta, käytännön

yhteistyöstä ja pohjoismaiden suhtautumisesta yhdentymiseen.³¹ Viikon järjestämisestä ei ole tietoa. Syyskuussa 1953 SSN järjesti opintopäivän sekä Tampereella että Ylöjärvellä (Voionmaaopistolla).³² Samassa kuussa Heinz Westphal, Sosialististen Nuorten Kansainvälisen Liiton neuvoston jäsen, vieraili Suomessa Nuorisokampanjan rahoituksella.³³

Seuraavana vuonna oikeistoryhmätkin huomasivat voivansa käyttää eurooppalaista rahoitusta puoluepoliittisin perustein ja kutsuivat saksalaisen CDU:n kansanedustajan Gustav-Adolf Gedatin Helsinkiin.³⁴ SSN jatkoi poliittisia vierailuja kutsumalla hollantilaisen sosialistin B. Boltin kesäleireilleen elokuussa 1954. Tästä huolimatta puoluekiistat eivät häirinneet Nuorisokampanjan toimintaa Suomessa vaan kyse oli pikemminkin kahden toimintamuodon (eurooppalaisen ja puoluepoliittisen) nivoutumisesta toisiinsa.

Bolt oli ilahtunut sympaattisesta ja vastaanottavaisesta yleisöstä ja tähdensi raportissaan lähinnä tiedon puutetta. Tarvetta ”vakuuttaa yleisö Euroopan yhdentymisen periaatteiden oikeellisuudesta” ei ollut. Eniten Bolt oli huolissaan siitä, että Euroopan politiikkaa käsiteltiin Suomessa lähinnä teoreettisena ongelmana, mihin oli toki hyvä syy Neuvostoliiton läheisyydessä. Tilanne tulisi kuitenkin muuttumaan ja siihen asti oli ”ylläpidettävä tietoisuutta, että Suomi kuuluu Eurooppaan ja sen pitäisi omaksua siinä aktiivinen ja positiivinen rooli.”³⁵

Suomalaiset pääsivät vastavuoroisesti käymään ulkomailla. Työkomitea vieraili kokonaisuudessaan Nuorisokampanjan neuvoston kokouksessa Firenzessä vuonna 1952 ja Berliinissä seuraavana vuonna³⁶. Heinäkuussa 1953 kolme suomalaista osallistui Ranskan Caenissa nuorisoleirille, jossa Tanskasta oli vain kaksi osallistujaa,

27. HAEU, ME 957, Nymanin historiikki; Europarörelse och världspolitik. *Appell* 31/1952, 8.

28. HAEU, ME 108, Driscoll Thompsonille 17.10.1952; Eurooppa. *Vihuri* 4/1952, 20.

29. T.L., Europakurs i Norge. *Appell* 33/1952, 6.

30. KA, Procopé 91, Luento 13.2.1953.

31. HAEU, ME 108, Alsing Andersen: Projects of the Scandinavian Regional Committee, summer 1953, 21.2.1953.

32. HAEU, EM 236, Report on the meeting for social democratic youth leaders in Finland 12.–13.9.1953.

33. HAEU, EM 236, Raportti 7.11.1953; Harri, Heinz Westphal kävi Suomessa. *Vihuri* 19/1954, 5.

34. Tysk visit. *Appell* 12/1954, 8.

35. HAEU, ME 236, B.Bolt: Report on lecture tour to Finland 28.8.1954.

36. Procopé, Victor, I Europas tjänst. *Appell* 25/1953, 1+8.

Norjasta ja Ruotsista ei yhtään. Leiristä kirjoittaneen C. E.:n mukaan sinne oli saapunut nuorisoa kaikkialta Sisilian ja Hämeenlinnan väliltä.³⁷ Vuonna 1953 suomalaisia kävi kursseilla Göttingenissä, Flensburgissa ja Oslossa sekä vuoden vaihduttua Tukholmassa.³⁸ Keväällä 1954 kokoon-tui Euroopan nuorisoparlamentti Wieniin. Se oli tarkoitettu Euroopan neuvoston jäsenmaille, mutta mukaan oli kutsuttu myös huomioitsijoita ulkopuolisista maista. Suomesta matkalle olivat lähteneet KNL:sta Pertti Pesonen, myöhempi valtio-opin professori, ja Martti Särkelä sekä SSN:sta Antti Hietanen.³⁹ Viimeisenä Birger Ulfvens osallistui Nuorisokampanjan ”sessioon” Tanskassa kesäkuussa 1955.⁴⁰

Nuorisokampanjan tiedotustoiminnassa merkittävimmät julkaisut olivat suomennokset Rolf Edbergin teoksesta *Eurooppa (Politiska perspektiv på Europas enhetsproblem, 1953)* ja *Mitä tapahtuu Euroopalle? Lyhyt katsaus eurooppalaisiin yhteistyöpyrkimyksiin (What you should know about Europe, 1956)*. Molemmat olivat lyhyitä, edellinen 20 ja jälkimmäinen 32 sivua, kronologisesti eteneviä historiikkeja yhdentymisen eri muodoista toisen maailmansodan jälkeen. Kummassakaan ei ilmoiteta kustantajaa, mutta ne mainitaan liikkeen kirjeenvaihdossa. Edellistä tiedetään painetun 5000 kappaletta.⁴¹

Laajinta julkisuutta Nuorisokampanja saavutti syksyllä 1952. Victor Procopé ilmeisesti arvioi lokakuussa väärin sananvapauden liikku-matilan, sillä hän kertoi ruotsinkielisen oikeiston *Appell*-lehdessä täysin avoimesti Nuorisokampanjan taustalla olevista rahoittajista: ”On tuskin halventavaa mainita, että yhteistyön mahdollistavat varat eivät tule Strasbourgista tai Euroopan-liikkeestä vaan kauempaa lännestä. Nuorisokampanjan takana on harvalle tuttu, mutta jokaiselle eurooppalaisesti ajattelevalle varmasti erit-

täin merkityksellinen American Committee for a United Europe.” Nuorempi Procopé ei myöskään peitellyt sitä, että Suomi oli jäänyt pois virallisista järjestelyistä ulkopolitiittisten syiden takia, mutta neljä suomalaista oli tästä huolimatta vierailut Nuorisokampanjan kokouksessa ja muitakin oli osallistunut sen toimintaan.⁴²

Sama uutinen oli SKP:n *Työkansan Sanomien* etusivulla kuukautta myöhemmin. Lehti kertoi USA:n ”keskustutkintatoimiston” rahoittavan välikäsien kautta nuorisokampanjaa, johon myös suomalaisia oli osallistunut. Lehti ylpeili saaneensa tietoonsa myös Haagin nuorisokonferenssiin lokakuun lopulla osallistuneiden nimet, joista tosin vain Varjola ja Hongisto olivat oikein: mainittu Viherniemi oli luultavasti Aimo Vihervuori ja Georg C. Ehrnroothista oli tullut Ahlroth. Ehrnrooth kirjoitti muistelmissaan olleensa kyseisessä kokouksessa, mutta mainitsi sen sivumennen Lontoon kielioipintojen ohessa⁴³. Lehti oli kysellyt asiasta sekä SDP:sta että Kokoomuksesta, jotka olivat vastahakoisesti myöntäneet Varjolan ja Hongiston olleen paikalla vaikkakin kielsivät heidän olleen siellä järjestöjensä edustajina.

Artikkelinsa lopuksi *Työkansan Sanomat* pelotteli lukijoita toteamalla ministeri Procopén olevan kiinnostunut Euroopan yhdyntymisestä ja puhuneen siitä ”useaan otteeseen”.⁴⁴ Procopé oli osallistunut yksityishenkilönä Pariisin rauhan-konferenssiin elokuussa 1946 ja piti myöhemmin-kin yhteyttä amerikkalaisiin poliitikkoihin ja tiedustelupalvelun työntekijöihin. Näistä yhteyksistä oli hyötyä Procopén toimiessa välittäjänä SDP:n suuntaan.⁴⁵ Hänen tekemisistään tihkui tietoa myös kommunisteille, jotka mielellään paisuttelivat saamiaan tietoja. Jo maaliskuussa 1948 sisäministeri Leino levitti väärennettyä muis-tiota, jonka perusteella oikeistovoimat suunnit-telivat vallankaappausta, jolloin Procopé nostet-

37. C.E., Europeisk ungdomskontakt. *Appell* 26/1953, 6–7. Kirjoittaja on luultavasti Carl Ehrnrooth.

38. HAEU, ME 957, Nymanin historiikki; Procopé, Victor, Europas ungdom europeiseras. *Appell* 32/1952, 5; Aikamme polttavat kysymykset nuorison silmin. *Kyntäjää* 10/1953, 12–14; K.S., Vanha Eurooppa nuorten silmin. *Vihuri* 4/1954, 6.

39. Euroopan nuorisoparlamentilla vilkas kokous Wienissä. *Nuori Oikeisto* 2/1954, 47–48.

40. Jordbruket i europeiskt samarbete. *Appell* 22/1955, 4.

41. HAEU, EM 236, Raportti 7.11.1953; Nyman Renckille 24.2.1956; Nyman Renckille 7.4.1956; HAEU, ME 108, Alsing Andersen: Projects of the Scandinavian Regional Committee, summer 1953, 21.2.1953.

42. Procopé, Victor, Europas ungdom europeiseras. *Appell* 32/1952, 5.

43. Georg C. Ehrnrooth, *Simma med krokodilerna. En oliktätkare i Kekkonsens republik*. Schildts 1999, 34; Aldrich 1999, 198.

44. USA:n vakoiluelimet rahoittavat ”eurooppalaista” nuorisotoimintaa. *Työkansan Sanomat* 23.11.1952, 1+4.

45. KA, Procopé 24, Päiväkirja esim. 15.10.1948, 24.1.1950; Majander 2007, 172–174.

taisiin ulkoministeriksi. Hänen nimensä liitettiin myöhemmin Neuvostoliittoa myöten läntisten tiedustelupalvelujen operaatioihin toisinaan ilman omaa ansiotakin.⁴⁶

Kummastakaan kirjoituksesta ei seurannut laajempaa keskustelua. Ulkoministeriöstä ei kannattanut huomauttaa kommunistilehteä, joka olisi saanut vain lisäpönttä kirjoittelulle. *Appell* oli puolestaan liian vähälevikkinen, mutta Victor Procopé lienee saanut isältään moitteita turhasta avoimuudesta kirjoituksensa jälkeen. Jatkossa Nuorisokampanjan suomalaiset olivat entistäkin varovaisempia niin toiminnassaan kuin siitä keromisessa.

Uusi alku ja loppu

Nuorisokampanja katsoi karsaasti skandinaavista toimistoa välittäjänä ja edellytti jokaiseen maahan – myös Suomeen – omaa sihteeristöä. Tanskalaisetkin valittivat kaksoistehtävästään toistuvasti Pariisiin, ja Skandinavian sihteeristö lakkautettiin neuvoston kokouksessa Berliinissä heinäkuussa 1953. Muutos liittyi laajempaan järjestelyyn, jossa nuorisoneuvosto siirrettiin suoraan EM:n alaisuuteen. Yhteyttä Suomeen voitiin pitää paremmin Tukholman kautta. Lisäksi hallintobudjetissa oli momentti osa-aikaisen sihteerin palkkaamiseksi Suomeen. Alsing Andersen ei epäillyt, ettei Suomesta löytyisi pätevää henkilöä toimeen – niin hyvää työtä olivat suomalaiset tehneet.⁴⁷

Nuorisokampanjan vuoden 1954 talousarviosa poistettiin kuitenkin Skandinavian sihteeristön lisäksi, ilmeisesti puhtaasti vahingossa, kaikki muukin rahoitus Suomeen. Isä-Procopé tarttui tällöin kynään.⁴⁸ Luciano Sibille, toimistopäällikkö kansainvälisessä sihteeristössä Pariisissa, pahoitteli helmikuussa kirjeessään, ettei tällä hetkellä voida maksaa tukia Suomeen. Eräänlaisena korvauksena Varjola kutsuttiin Suomen edusta-

jana seuraavaan kansallisten komiteoiden kokoukseen. Lisäksi suunnitteilla oli lähettää yksi tai kaksi esitelmöitsijää Suomeen ja Ruotsin sihteerin Bert Ekengren oli nimetty Suomen yhteyshenkilöksi. Ekengren huolehtisi tietojen ja julkaisujen lähettämisestä Suomeen sekä varmistaisi, että suomalaisnuoria kutsuttaisiin Nuorisokampanjan järjestämiin tilaisuuksiin.⁴⁹

Procopé ponnisteli pitääkseen kampanjan elossa Suomessa. Hän kirjoitti Sibillelle sen olleen käytännössä ainoa toimintamuoto, joka oli säännöllisesti edistänyt yhdentymisen ajatusta Suomessa. Procopé kertoi saaneensa lupauksia tuen jatkumisesta ja pyysi Sibilleä harkitsemaan uudelleen päätöstään.⁵⁰ Samana päivänä hän kirjoitti myös Deshormesille ja Spaakille tilanteen korjaamiseksi.⁵¹ Vielä päivänä, jolloin hänet vietiin viimeisen kerran sairaalaan, Procopé keskusteli pitkään Väinö Tannerin kanssa saadakseen veteraaneja tukemaan nuorisoa. Hän kuoli 8.3.1954, jonka jälkeen leski Brita Procopé jatkoi taistelua suomalaisten rahoituksen puolesta.⁵²

Toukokuun alussa Rebattet saattoi kertoa Spaakin mahtikäskyn saaneen pyörät liikkumaan. Rahoitus oli palautettu, tosin vasta seuraavalle vuodelle. Hän oli pojan ja lesken kanssa samaa mieltä Nuorisokampanjan tärkeästä roolista Suomessa: ”olen hyvin tietoinen sellaisen toiminnan tarpeellisuudesta maassanne.” Lisäksi hän lupasi ”tekevänsä kaikkensa edistääkseni isänne tavoitteita ja suunnitelmia.”⁵³

Kyiseisenä yli vuoden väliaikana Euroopan yhdentyminen koki takaiskun, kun Euroopan Puolustusyhteisö kariutui elokuussa 1954 ja se hakeutui uusille urille kesäkuussa 1955 Messinan kokouksen myötä. Tämä sai myös Nuorisokampanjan pohtimaan toimintatapojaan. Sen aiemat kosiskelut suuren yleisen suuntaan olivat menestyneet suhteellisen heikosti. Amerikkalaisien vähentäessä rahoitusta tiedotusta päätettiin-

46. Kimmo Rentola, Pessi ja illuusiot. Neuvostojohdo ja suomalainen kommunismi 1944–48. *Historiallinen Aikakauskirja* 90:3 (1994), 195–211; Lemberg 1994, 346–350; Vesikansa 2004, 39–40, 61.

47. KA, Procopé KAY 6592, Alsing Andersen Procopélle 7.10.1953; Procopé Alsing Andersenille 18.10.1953; Procopé, Victor, I Europas tjänst. *Appell* 25/1953, 1+8.

48. HAEU, ME 907, Procopé Rebattetille 19.1.1954; Rebattet Procopélle 23.1.1954.

49. KA, Procopé KAY 6594, Sibille Procopélle 12.2.1954.

50. KA, Procopé KAY 6594, Procopé Sibillelle 25.2.1954.

51. KA, Procopé KAY 6594, Procopé Deshormesille 25.2.1954 ja Procopé Spaakille 25.2.1954.

52. HAEU, ME 907, Brita Procopé Rebattetille 18.3.1954; Brita Procopé Rebattetille 23.3.1954.

53. HAEU, ME 907, Rebattet Victor Procopélle 4.5.1954; Victor Procopé Rebattetille 15.4.1954.

kin kohdentaa tiettyihin ryhmiin, erityisesti ay-liikkeeseen ja vasemmistopuolueisiin.⁵⁴ Suomessa tätä oli tehty jo aiemmin, joten se vain auttoi palaamista mukaan syyskuussa 1955.

Toisaalta kylmä sota oli väliaikana merkittävästi lieventynyt, minkä seurauksena Suomenkin asema vahvistui ja se pääsi sekä YK:n että Pohjoismaiden neuvoston jäseneksi. Vaikka kaikilla suomalaisilla nuorisajohtajilla tuskin oli varmaa tietoa Nuorisokampanjan amerikkalaisista rahoittajista, sen asenne niin kommunismiin kuin Neuvostoliittoon oli ilmeisen vihamielinen. Uudessa tilanteessa nuorisjärjestötkin alkoivat maksua virallisen pyrkimyksen luoda luottamukselliset suhteet itänaapurin kanssa, jolloin Nuorisokampanjaa alettiin vierastaa. Lisäksi lisääntyneet kansainväliset yhteydet vähensivät suomalaisten kiinnostusta Länsi-Eurooppaan ja samalla Nuorisokampanja keskittyi Euroopan neuvoston sijaan entistä enemmän Hiili- ja Teräsyhteisön maihin.

Suomen erityisjärjestelyt aiheuttivat pian uusia ongelmia. Kansallisten järjestöjen piti rahoituksen ehtona raportoida toiminnastaan Pariisiin, mutta Suomen tapauksessa tapahtumista kerrottiin vain suoraan toimistopäällikkö Sibillelle. Varjolan paikan ottanut Thelma Nyman joutui keväällä 1956 selittämään asiaa. Nyman rohkeni jopa selittää olevansa vastuullinen ensisijaisesti suomalaiselle työkomitealle, jolla sihteerin toimet piti hyväksyttää. Suomen aran tilanteen takia kampanja toimi hiljaisesti, perustuen henkilökohtaisiin suhteisiin. Varmuuden vuoksi Nyman vakuutti, että vaikka tämä saattoi vaikuttaa oudolta, niin ”näin maa makaa” (*it is how the soil lays*). Lopuksi hän painotti, ”että liian suuri julkisuus vahingoittaa suuresti toimintaamme.”⁵⁵

Todistuksena toiminnan tuloksista Nyman lähetti Pariisiin listan työkomitean kontakteista. Useita uusia yhdistyksiä oli tullut mukaan myös

Maalaisliitosta ja listalla oli runsas sata yksityishenkilöä, jotka olivat osallistuneet kursseille tai muuten olleet läheisesti kiinnostuneita toiminnasta. Heistä tunnetuiksi kohoaisivat muissa yhteyksissä muun muassa Sakari Kiuru, Keijo Liinamaa, Jaakko Numminen, Kaarlo Pitsinki, Kalevi Sorsa, Helvi Sipilä ja Klaus Törnudd sekä agronomi Reino Tolvanen, joka tunnetaan alikersantti Rokan roolista *Tuntemattomassa sotilaassa*.⁵⁶

Rahoituksen palauduttua suomalaisten toiminta löysi vähitellen entiset muotonsa. Vuonna 1955 järjestettiin kolme kiertuetta ja yksi viikonloppukurssi, seuraavana vuonna luvut olivat jo viisi ja kaksi.⁵⁷ Raportointi muuttui yksityiskohtaisemmaksi, vaikkei tässäkin vaiheessa säännölliseksi. Syyskuussa 1955 norjalaisten sihteerin Ragnar Sem teki luentokiertueen Länsi-Suomeen. Erityisen onnistuneeksi hän mainitsi kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien kokouksen Turussa. Keskustelu oli äitynyt eläväksi mutta samalla oli tähdennetty Suomen erityistä poliittista asemaa, joka piti ottaa huomioon keskusteltaessa eurooppalaisista kysymyksistä.⁵⁸ Hiljaisen tiedotuksen takia mikään kaupungin lehdistä ei kirjoittanut tilaisuudesta.⁵⁹ Yleislakon aikana maaliskuussa 1956 suomalaiset järjestivät jälleen opintokursin.⁶⁰ Huhtikuussa 1957 työkomitean jäsenet olivat kiireisinä luennoimassa ympäri maata ajankohtaisista yhdentymisen aiheista.⁶¹

Sibille vieraili kesäkuussa 1955 Helsingissä⁶² ja häntä seurasi huhtikuussa 1957 pääsihteerin Deshormes yhdessä Ekengrenin kanssa. *Uuden Suomen* haastattelussa Deshormes kertoi tulleensa ”tutustuakseen maamme mahdollisuuksiin yhteisen kansainvälisen nuorisotoiminnan alalla.” Tärkeimpiä tehtäviä oli yhä ”toiminnan tunnetuksi tekeminen ja tiedotusmateriaalin levittäminen.” Deshormes totesi virallisen järjestön puuttumisen, mutta paljasti sellaisen toimivan ”vain epävirallisissa puitteissa”, johon kuului

54. Palayret 1995, 55–58.

55. HAEU, ME 236, Nyman Renckille 24.2.1956.

56. HAEU, ME 236, Nyman Renckille 7.4.1956.

57. HAEU, ME 957, Nymanin historiikki.

58. HAEU, ME 236, ”A summary of the 2nd serie of lectures and meetings in Finland between the 8th–12th September 1955”.

59. Pauli Heikkilä, Euroopan yhdyntymisen alkua seurattiin vähin äänin. *Turun Sanomat* 6.8.2009.

60. HAEU, ME 236, Nyman Renckille 7.4.1956.

61. HAEU, ME 236, Nyman Deshormes’lle 25.5.1957, Report about activity during April 1957.

62. HAEU, ME 957, Nymanin historiikki.

vat kommunisteja lukuun ottamatta maan tärkeimmät nuorisojärjestöt. Lisäksi hän kertoi suomalaisten osallistuneen muutamiin tapahtumiin ja koulutuksiin.⁶³ Ulkoministeriö ei enää asiaan puuttunut, mikä kertoo ulkopolitiittisen liikkumatilan kasvaneen.

Orastava nousu kuitenkin katkesi pian ja pääsihteerin vierailu jäi Nuorisokampanjan joutsenlauluksi Suomessa. Amerikkalaiset vähensivät kahdessa vuodessa tukeaan neljännekseen eivätkä eurooppalaiset pystyneet korvaamaan kokonaan tätä määrää. Nuorisokampanjan historiasta artikkelin kirjoittanut Jean Marie Palayret toteaa, että ”eräät kansalliset sihteeristöt ja kaukaiset kirjeenvaihtajat” oli lopetettava, mutta mainitsee vain Kreikan, Turkin, Itävallan ja Sveitsin.⁶⁴ Samanaikaisesti suomalaiset olivat joutuneet ottamaan lainaa toimintaansa varten. Pertti Pesonen kirjoitti työkomitean nimissä 13.8.1957 Pariisiin: ”Tämä erhe pakottaa meidät siirtämään osan suunnitellusta toiminnasta lokakuulle [...]. Siihen mennessä valitettava velkamme yksityisille kasvaa nopeasti.”⁶⁵ Tämä oli viimeinen kirje Suomesta. Kokonaan kampanja suljettiin syyskuun 1959 lopussa.

Johtopäätökset: Eurooppalainen Suomi kylmän sodan takana

Nymanin listalle päässyt Kalevi Sorsa valmisteli kylmän sodan lopussa Suomen EY-jäsenyyttä ja hahmotteli tarvetta kirjoittaa Suomen historiaa uudelleen:

Elhkä toisen maailmansodan jälkeen noudatettu reaali-politiikka ja harkitsevainen puolueettomuuspolitiikka ovat kaiken mukanaan tuoman hyvän ohella rajoittaneet näköalojamme. [...] Kun menään historiassa taaksepäin, huomataan että Suomi on ollut sangen kansainvälinen kansakunta.⁶⁶

Sorsan ura UNESCO:n päämajassa Pariisissa ja myöhemmin ulkoministerinä on suurlähettiläs Klaus Törnuddin ja YK:n apulaispääsihteerin Helvi Sipilän ohella esimerkki siitä, miten Nuorisokam-

panja ohjasi nuoria kansainvälisiin kysymyksiin ja tehtäviin, vaikka eurooppalainen polku oli suljettu.

Eurooppalaisuus ei ollut aikoinaanakaan välttämättä suurin syy osallistua Nuorisokampanjan tilaisuuksiin. Pelkkä tuulahdus kansainvälisyyttä ja länsimaisuutta, jota muuten saatiin kovin vähän, riitti. Osin voidaan yhtyä Palayret’in johtopäätöksiin Nuorisokampanjan merkityksestä Eurooppa-aatteen ylläpitäjänä Hiili- ja Teräsyhteisön ulkopuolisissa maissa, joissa se oli ulkopoliittisesti arka aihe.⁶⁷ Suomessa ulkoministeriö suorasanaisesti kehotti nuoria varovaisuuteen, mitä käytännön toimissa noudatettiinkin. Ulkopolitiittisen tilanteen takia toimintaa ei voitu ylen määrin mainostaa, mutta sama syy perusteli toiminnan jatkamista. Kommunismin vastustaminen oli Nuorisokampanjan taustalla selviö, ja kokoomuksen ja SDP:n aseveliaksi löysi siitä uuden toimintaympäristön. Toisaalta eurooppalaisuus ei tuonut tarvittavan paljoa lisäarvoa aiempaan yhteistyöhön, jota jo tehtiin opiskelijajärjestöjen ja myös poliittisten yhteistyöelimien kautta.

Hjalmar Procopé oli näennäisen tärkeä Nuorisokampanjan ulottamisessa Suomeen, mutta ilman häntäkin Suomi olisi todennäköisesti ennemmin tai myöhemmin päässyt mukaan vanhojen pohjoismaisten yhteyksien kautta. Erityisesti ulkoministeri Tuomiojalta saamansa puhuteltun jälkeen Procopé vetäytyi syrjään Nuorisokampanjasta jättäen sen nuorison hoidettavaksi ja palasi siihen vasta rahoituksen katkettua keväällä 1954. Rahoituksen palattua Suomen osasto säilytti epävirallisen työkomitean, mutta oli tästä poikkeuksesta huolimatta entistä enemmän kuin minkä tahansa muun maan osasto, vaikkakin huomattavasti pienempi. Kansainvälisen tilanteen lientyessä amerikkalaiset vähensivät rahoitustaan, mistä Suomen osasto ei enää selvinnyt.

Suomen yhteydet Pariisin päämajaan kulkivat ensin Kööpenhaminan ja sittemmin Tukholman kautta. Suomalaisten vierailut keskittyivät Poh-

63. Valtiot tukevat Euroopan nuorison yhteistoimintaa. *Uusi Suomi* 5.4.1957, 13.

64. Palayret 1995, 58–59.

65. HAEU, ME 236, Pesonen Murinnille 13.8.1957.

66. Kalevi Sorsa, *Paikallisjunalla Eurooppaan*. Otava 1991, 110.

67. Palayret 1995, 51, 59–60.

joismaihin ja täällä vierailivat lähinnä skandinaavit. Pääsihteeri Deshormesin vieraillessa Helsingissä huhtikuussa 1957 suurin murheenaihe oli neljän pohjoismaan pysyttelemisen omista joukoissaan, ja Deshormes odotti muutosta eurooppalaisempaan suuntaan: ”Läheisempi yhteistointa myös tässä suhteessa on toivottavaa.”⁶⁸ Mikko Majanderin mukaan Suomen pohjoismaalaisuus suojaasi sitä itäeurooppalaiselta kohtalolta toisen maailmansodan jälkeen⁶⁹. Seuraavalla vuosikymmenellä sama syy heikensi Nuorisokampanjan vetovoimaa. Suomessa oltiin mieluiten ensin pohjoismaalaisia ja vasta sitten eurooppalaisia.

Abstract: European Youth Campaign in Finland 1952–1957

In his article, Pauli Heikkilä brings forward new information on Finland’s international situation dur-

ing the Cold War. Finland had difficulties in joining organizations involved in European integration, but the European Youth Campaign showed promise. The Campaign was clandestinely financed by the Central Intelligence Agency and the Finnish Foreign Ministry straightforwardly recommended extra caution to the participants. Due to restrictions, the Campaign kept a low profile and became merely an additional international contact for non-communist youth organizations. From the perspective of the Campaign’s headquarters Finland remained a small, peripheral country and depended on Nordic connections, which the Finns actually preferred. Former Foreign Minister Hjalmar Procopé was instrumental in introducing the Campaign to Finland and the article is dominantly based on his personal collection from the National Archives, in addition to some material about the Campaign from the Historical Archives of the European Union.

Keywords: Cold War, European Integration, Youth organizations, International relations, Finland, 1950s

---

68. Valtiot tukevat Euroopan nuorison yhteistointaa. *Uusi Suomi* 5.4.1957, 13.

69. Mikko Majander, *Pohjoismaa vai kansandemokratia? Sosiaalidemokraatit, kommunistit ja Suomen kansainvälinen asema 1944–51*. SKS 2004, erit. 104.